

Josef Svatopluk
MACHAR

ČTYŘI KNIHY SONETŮ

1890 – 1892

V edici Parnas dosud vyšlo:

1. Antonín Sova: Zlomená duše / Vybouřené smutky
2. Josef Svatopluk Machar: Čtyři knihy sonetů

Vydání jako celek (obálka, grafická úprava, případně jazyková a redakční úprava a poznámky, ilustrace, předmluva, doslov, životopis autora apod.) je chráněno autorskými právy. Nositelé těchto práv jsou uvedeni v tiráži.

Prosíme, používejte tuto elektronickou verzi knihy pouze v souladu s platnou licencí, kterou jste si zakoupili. Žádná verze licence k této e-knize neumožňuje rozšiřování jejích kopií (včetně půjčování) či sdělování díla veřejnosti (například umístováním kopií či extrahování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor nebo text dále stahovat nebo jej prohlížet), a to za úplaty či zdarma.

JOSEF SVATOPLUK MACHAR

Čtyři knihy sonetů
1890 – 1892

JOSEF SVATOPLUK MACHAR

Čtyři knihy sonetů

1890 – 1892

Parnas

Praha 2014

Obálka © Marcela Strejčková - Nomzamo, 2014
© Monika S. Benešová - Lama, 2014
(elektronické vydání)

ISBN 978-80-87959-00-8 (formát PDF)

ISBN 978-80-87959-01-5 (formát PDF pro čtečky)

ISBN 978-80-87959-02-2 (formát ePub)

ISBN 978-80-87959-03-9 (formát MobiPocket)

Kniha první

LETNÍ SONETY

(psány v létě 1890)

Sonet úvodní

V těch dnech, kdy blankyt žhavý, modravý
zem celou na prach šedý pálí skorem,
kdy tělo klesá tíhou únavy,
a myšlenky už není v mozku chorém,

ten sonet krátký, ostrý, míhavý
jest jedinou z těch poetických forem,
jíž možno chytit nápad prchavý,
jak dobří mistři jsou nám toho vzorem.

Při modrém dýmu lehké cigarety
takový sonet napíše se lehce:
rým přijde sám, a myšlenky on nechce,

a člověku ta forma nějak zvoní,
jako když slýchal šťasten přede lety
zpěv cvrčků v poli ostrý, monotóní.

Sonet o životě

Podivný jakýs horečný to chvat,
jímž letí moderní to naše žití!
Pohledni nazpět v zašlých roků řad
a cítíš, jak ti začne teskno býti.

Jak bys jel vlakem, jenž nemůže stát,
a o němž nevíš, kam se s tebou řítí,
kraj za krajem kol tebe mívá v zad,
snad postál bys, však nelze zastaviti.

Pár přátel v kupé jede s tebou nyní,
pár dívčích zraků se ti zableskne –
už vystoupli a přišli zase jiní...

Konečněs umdlen... všecko jednotvárné...
už víš, že srdce též tak rychle stárne,
a vzpomíná-li – že si zasteskne...

Sonet o třetí hodině v červenci

To není vzduch, to už je vody var,
jenž proniká tě, kol tebe se lije,
to není lenost, to už smrti spár,
se zvolna těžce noří do tvé šíje.

Naproti žhavý bílý trotoar,
zelené všude v oknech žalusie,
šedivý prach se k tobě oknem vije –
zem, nebe jeden hrozný velký žár.

Přivřené oči, duše zmalátnělá,
tak sedíš tady bez hnutí a tich –
tvé „já“, tvůj život a ta země celá

je ti tak hrstkou věcí bezcenných,
že bys po všem tom steskem sotva vzdych –
kdyby ta duše z těla vyjít měla...

Sonet ironický

„To čisté, svaté, velké umění,
jež sluncem je nám v žití zášeří –“
Hle, lesklých slůvek pěkné skupení –
však svatosti té nic se nevěří!

Snad poetové ještě někteří
tak někdy plaše mluví ze snění –
řeč jejich se však přísně neměří,
jak známo, je to choré blouznění.

Umění! k smíchu! Hlavní věci jest,
co, kdy a kolik procent může nést,
krom sportů ovšem, pro něž lidstvo plane.

A umění – dnes vyznat neškodí –
se celkem ani za sport nehodí,
je v něm už vše tak fádňí, otřepané.

Sonet o staré metafoře

Kypící, vířící, šumící číš
a pije se z ní tak snadně...
Mlád piješ sladkost jen kroužící výš
a hořkost sází se na dně.

Moku ti ubývá, klesá níž, níž,
Čím víc si přihýbáš řádně –
V poháru kalno je, ba piješ již
hořkost jen sraženou na dně.

A horkost roste ti, jak spěješ k dnu...
Vzpomínáš sladkosti dřívějších dnů
a je ti teskno až k pláči...

A marný stesk a marný vzdor –
tak končí každá z těch metafor,
jež život značí...

Sonet večerní

Už dohas v šeru teplém, průsvitném
oblaků zlatorudých slední cár,
na nebi hvězdy září blankytném
jak rozházených šperků pár.

Ty jasné barvy shasly s žhavým dnem.
Je temno, vše má silhouetty tvar,
tam světlo jen, kde žlutým plamenem
plyn ozařuje trotoar.

Tu a tam hledí hlava z okna ven.
V ulici živo, hovor, ruch a smích,
kdes v dáli piano zní kvílící –

tak umí hrát jen bílá ruka žen:
stesk marné touhy, vášně nyjící
a snů těch nikdy splněných...

Sonet o minulosti

Ty vzdycháš toče na zad zrak:
Ach, tenkrát bylo přec líp jen –
však nebuď, brachu, zasmušen,
tos tenkrát říkal také tak.

A v onom „tenkrát“ nejinak
jsi po minulém tesknil jen,
a v onom zas dál, až bys pak
se ocit v blahu dětských plen.

I v plenách těch bys žvatlal snad,
kdybys moh mluvit, vzpomínat:
Oh, tenkrát bylo přece líp...

Tot' osudu je starý vtip –
a proto bude dobře snad,
až nebude lze vzpomínat...

Sonet o zlatém věku naší poesie

Luh poesie zkvět nám krásně,
tot' přejných hvězd je blahý vliv;
a jak se u nás rojí básně –
to nikdo nezřel jaktěživ!

Hoch v letech, kdy měl špačka dřív,
má nyní veršů plné dásně,
je třeba, bys jen brvou kýv,
a začne chrliti je hlasně.

A stroje tisku kvílící
pracují parou nocí, dnem –
už papíru se nedostává!

A nad hvězdami věčná Sláva
své čelo sklání nyjící
nad orvaným svým vavřínem!

Sonet – intermezzo

Mně věru lítost pojímá
v tom žáru dusném prokletém
i nad ubohým sonetem,
jenž u nás jméno znělky má.

Jde v šatě skvosty posetém,
ji těžká krajka objímá,
je spjatá tuhým korsetem
a závoj v obličejí má.

Mně jest jí líto. Tu i tam
šat, korset její sundávám
a nechám jí jen v sukničce.

A mám ji rád tak kypící,
když hopkuje si přede mnou,
až se jí bílá ňadra dmou.

Sonet o hodinách

Tik tak... zní monotoně se stěny;
však začni pozorně mu naslouchati:
Své s bohem dává čas ti ztracený,
jenž se již nikdy, nikdy nenavráť.

Tik tak... Ah, vždyť to lupič zkušený,
jen pohled: žití kus ti v dálku chvátí!
Tik tak... Ne, vrah to! Spjal tě řemeny
a vleče tě a kdes tě náhle sklátí...

Eh, marno vše. Toť lidské praktiky:
V své domýšlivé kdysi moudrosti
dal člověk jazyk přísné Věčnosti,

dal opatrně jí dvě slabiky –
a nyní uštván tony zvuky toho
ví, cítí, že i ty dvě bylo mnoho...

Sonet pathologický

Je šerý den. Už přší od svítání.
Zem, nebe nesou výraz tesklivosti.
A tobě je, jak cítil bys kol skrání
vát perut' jakés divné zoufalosti.

Po čemsi toužíš do své minulosti...
A po čem? Ptej se! Nevíš věru ani.
Bojíš se nějak temné budoucnosti...
A čeho? Zkoumej, není ani zdání.

A venku leží najednou noc šerá,
den ukončil se jaksi bez večera,
už v lucernách plyn hoří smutným leskem.

Bez hřmění, hluku v okna přší dále
tak jednotvárně a tak vytrvale.
A tobě zdá se, že se zalkneš steskem.

Sonet mystický

„Krvavé páry jak zjev visionů
mystickým kruhem zemi ovíjí,
hlas dálných zvonů, bizarních pln tonů,
zní jako hudba lilií.

Zářící svaté rovno hostii
po nebes sklonu
ve zlaté glorii se v šarlat zavíjí
mystické slunce, oko milionů. –“

– Ó čtenáři, jenž všechno snést už umíš,
jenž o básni už předpokládáš předem,
že něco jest to, čemu nerozumíš –

teď přece hledíš na mě plachým hledem?
Nu, můžeš-li, tou útěchou se těš:
já opsal to – však nerozumím též...

Sonet o lásce

Ba, ještě z fyziky cos hlavou tane,
i mohu užít tento termín stkvící:
Jest láska elektřinou, která kane
do oka z oka. – Slyšte milující:

„Znám její vlasy, čelo, barvu lící,
rty, úsměv, který pro mě na nich plane,
znám vše – a blíže nemohu nic říci –
jen oči, oči, oči milované – – –“

A tu zní popis, ne, toť hymna skvělá,
v těch očích tone duše jeho celá,
toť omega, toť alfa jeho žití.

V snech jeho svatá věčná lampa plane
a duše každé poskvrny se štítí –
ach, oči, oči, oči, oči milované!